

Ancak bazı eleştirmenler ondaki zühd anlayışının İslâm'dan değil Maniheizm inancından kaynaklandığını belirtir. Nitekim pek çok kaynakta Sâlih b. Abdülkuddûs'un zındık olduğu ve bu yüzden öldürüldüğü ifade edilmektedir. Sâlih'in şiirleri arasında "Kaside-i Kâfiye"si çok beğenilmiş olup "Kaside-i Bâiye"si de ünlüdür. Onun adı hadis rivayetiyle ilgili olarak anılsa da bu alanda kayda değer bir katkısı olmadığı ve Nesâî'nin onu güvenilir bulmadığı kaydedilir (Bedrân, VI, 373). Sâlih b. Abdülkuddûs'un hayatı, şiirleri ve düşünceleri hakkında günümüze ulaşan dokümanların büyük bir bölümü Abdullah Hatîb tarafından derlenip Şâlih b. 'Abdülkuddûs el-Başrî adıyla yayımlanmıştır (Basra 1967).

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn* (nşr. Hasan es-Sendûbî), Beyrut 1993, I, 125, 201; İbnü'l-Mu'tez, *Tabakâtü's-su'arâ* (nşr. Abbas İkbâl), London 1939, s. 34-36; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, Kahire 1348, s. 473; Şerîf el-Murtazâ, *el-Emâlî*, Kahire 1325/1907, I, 100-101; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 203-205; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebe'* (nşr. D. S. Margoliouth), London 1913, XII, 6-9; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 492-493; Safedî, *Nektü'l-himyan* (nşr. Ahmed Zekî Bek), Kahire 1329/1911, s. 171-172; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 116-117; I. Goldziher, "Şâlih b. 'Abd al-Kuddûs und das Zindiktum während der Regierung des Chaliphen al-Mahdî", *Transactions of the 9th International Congress of Orientalists*, London 1892, II, 104-129; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, VI, 371-376; Ahmed Ferîd Rifâî, *'Aşrû'l-Me'mûn*, Kahire 1346/1928, II, 403-406; Brockelmann, *GAL* (Ar.), II, 17-18; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edeb*, III, 393-399; J. van Ess, "Die Hinrichtung des Şâlih b. Abdalqudûs", *Studien zur Geschichte und Kultur des Vorderen Orients: Festschrift für Bertold Spuler zum siebzigsten Geburtstag* (ed. H. R. Roemer – A. Noth), Leiden 1981, s. 53-66; Mohsen Zakerî, "Şâlih b. 'Abd al-Kuddûs", *EP* (İng.), VIII, 984-985.

RAHMÎ ER

SÂLİH b. ADÎ

(bk. ŞUKRÂN).

SÂLİH b. AHMED b. HANBEL

(صالح بن أحمد بن حنبل)

Ebü'l-Fazl Sâlih b. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî (ö. 266/880)

Ahmed b. Hanbel'in oğlu ve önde gelen talebesi.

203 (818) yılında Bağdat'ta doğdu. Başta babası Ahmed b. Hanbel olmak üzere Ali b. Medîni, Ebü'l-Velîd et-Tayâlîsi ve İbrâhim b. Fazl ez-Zârî gibi âlimlerden ders

aldı. Hadiste hâfız olması yanında özellikle babasından pek çok fikhî meselenin hükümlerini öğrendi. Çünkü insanlar ona birtakım fikhî meselelerini yazıyor, o da bunları babasına soruyordu. Tarsus ve İsfahan kadılıklarında bulunan Sâlih buralardan babasının görüş ve rivayetlerini yaydı. Ancak hayatı boyunca yöneticilere karşı mesafeli duran Ahmed b. Hanbel'in oğlunun idarecilerle iyi ilişkiler içerisinde olmasını hoş karşılamadığı, Halife Mütevekkil-Alellah'ın ihsanlarını kabul etmesi sebebiyle onun evinde pişirilen ekmeği yemediği söylenir (İbn Kesîr, X, 355). Kaynaklarda, Sâlih'in İsfahan kadılığını borçları ve ailesinin kalabalık olması gibi sebeplerle kabul ettiğini söylediği nakledilmektedir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XII, 530). Bağdat'ta uzun süre fikh dersleri veren Sâlih'ten oğlu Züheyr, Ebû Bekir b. Ebû Âsım, Ebü'l-Kâsım el-Begavî, Muhammed b. Ca'fer el-Harâitî, Yahyâ b. Saîd, İbn Ebû Hâtım er-Râzî, Ahmed b. Muhammed b. Yahyâ el-Kassâr ve Ebû Bekir el-Hallâl gibi âlimler ders aldı. Kendisinden İsfahan'da bazı hadisler yazan İbn Ebû Hâtım er-Râzî onun doğru sözlü ve güvenilir bir kişi olduğunu söylemiştir (*el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 394). Sâlih b. Ahmed kadı olarak bulunduğu İsfahan'da 266'da (880) vefat etti. Bazı kaynaklarda 265'te (879) öldüğü kaydedilmekle birlikte (Ebû Nuaym el-İsfahânî, I, 348-349) altmış üç yaşında vefat ettiği dikkate alındığında 266 (880) tarihinin daha isabetli olduğu söylenebilir.

Sâlih hem Ahmed b. Hanbel'in akaid, hadis ve fikh alanındaki görüşlerinin günümüze ulaşması hem de bu görüşlerin kelâmî ve hukukî birer doktrin haline alması hususunda en etkili role sahip kişilerden biridir. Bu bakımından Hanbelî fikh literatüründe kendilerine "cemaat" adı verilen âlimler arasında yer almıştır. Hanbelî kaynaklarında geçen "cemaatin rivayeti" sözüyle başta Sâlih olmak üzere Ebû Tâlib b. Humeyd, Hanbel b. İshak b. Hanbel, Abdülmelik b. Abdülhamîd b. Meymûn, Harb b. İsmâil, İbrâhim b. İshak el-Harbî ve Abdullah b. Ahmed b. Hanbel kastedilmektedir.

Eserleri. 1. *Mesâ'ilü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. Ahmed b. Hanbel'e sorulan çeşitli sorulara onun verdiği cevapları bir araya getirmek suretiyle telif etmiştir. Toplam 1756 meselenin bulunduğu eser nâşir tarafından bazı başlıklar ilâvesiyle tertip ve tasnif edilmiştir (I-III, nşr. Fazlurrahman Din Muhammed, Delhi 1408/1988). 2. *Sîretü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. Ah-

med b. Hanbel'in hayatına dair yazılan ilk eserdir (nşr. Fuâd b. Abdülmün'im Ahmed, İskenderiye 1401/1981; Riyad 1404/1983, 1415/1995). 3. *Mihnetü Ahmed b. Hanbel*. Ahmed b. Hanbel'in halku'l-Kur'ân meselesindeki görüşleri sebebiyle mâruz kaldığı sıkıntı ve ezizyetlerin anlatıldığı bu eserin bir nüshası Tunus'taki Dârü'l-kütübî'l-vatanîyededir (Hasan Hüsnî Abdülvehhâb, nr. 18503; ayrıca bk. Sezgin, I, 510).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (nşr. Talât Koçyiğit – İsmail Cerrahoğlu), Ankara 1963, s. 90, 399; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 394; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 320; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Zikru ahbâri İsbahân* (nşr. S. Dederling), Leiden 1931, I, 348-349; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, IX, 317-319; İbn Ebû Yalâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile*, I, 173-176; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, V, 51; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 65; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XI, 178-179, 184-185, 205-208, 241-243, 246-247, 251-253, 278-279, 288-289, 291-292, 341-342; XII, 181-182, 529-530; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 629; a.mlf., *el-İlber*, II, 30; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 261-270*, s. 107-108; İbn Manzûr, *Muhtaşaru Târîhi Dimaşk*, XI, 24; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 355; XI, 42; Burhâneddin İbn Müflih, *el-Makşadü'l-erşed* (nşr. Abdurrahman b. Süleyman el-Useymin), Riyad 1410/1990, I, 444; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Arnaût), III, 281; Sezgin, *GAS*, I, 510; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 188; Necm Abdurrahman Halef, *İstidrâkât 'alâ Târîhi't-türâsi'l-Arabî*, Cidde 1422, IV, 192; Ferhat Koca, *İslam Hukuk Tarihinde Selefi Söylem: Hanbelî Mezhebi*, İstanbul 2002, s. 53-54, 219, 267; a.mlf., "Hanbelî Mezhebi", *DİA*, XV, 526, 540, 543; Selâhaddin Polat, "Abdullah b. Ahmed b. Hanbel", a.e., I, 81; M. Yaşar Kandemir, "Ahmed b. Hanbel", a.e., II, 76-77.

FERHAT KOCA

SÂLİH b. AHMED el-HEMEDÂNÎ

(bk. EBÜ'İ-FAZL el-HEMEDÂNÎ).

SÂLİH BABA

(1847-1907)

Mutasavvî şair.

Erzincan'da dünyaya geldi. Babası Mustafa Efendi, annesi Atike Hanım'dır. Doğuştan bir kolu çolak, bir ayağı kısa olan Sâlih ilk dinî bilgileri imam olan babasından aldı. Ailesi çilingirlikle uğraştığı ve çilingir dükkânında tüfek de tamir edildiği için "Tüfekçizâde" lakabıyla anıldı. İki defa evlendi ve üç oğlu oldu. İkisi sakat olan çocukları gençlik yıllarında kendisinden önce öldü. Bir şiirinde (Ümmîyem bir zerredenli ilme yoktur tâkatim / Gâh olur ilm